



Svar på Socialdemokraternas fullmäktigegrupps och 4 andra fullmäktigegruppers motion om att garantera en helt avgiftsfri utbildning på andra stadiet i Vanda

VD/3257/00.02.00.03/2024

KK/VT/MT/EA/VT/MT/SS

Socialdemokraternas fullmäktigegrupp och 4 andra fullmäktigegrupper lämnade in följande motion i enlighet med fullmäktiges arbetsordning:

”Regeringen har vid ramförhandlingarna kommit överens om nedskärningar i utbildningen på andra stadiet. Genom åtgärden eftersträvas en inbesparing på endast 12 miljoner euro per år i hela landet, men dess konsekvenser för de studerande är oskäligen.

Socialdemokraternas fullmäktigegrupp förutsätter att det inte görs nedskärningar i utbildningen som drabbar de unga och anser att det är nödvändigt att Vanda strävar efter att påverka regeringen och statsledningen i landet för att trygga yrkesutbildningens framtid och förhindra nedskärningar i utbildningen på andra stadiet.

Bakgrund till motionen:

Om man genomför de nedskärningar i utbildningen som regeringen driver skulle utbildningen på andra stadiet vara helt avgiftsfri endast för studerande i läropliktsåldern, dvs. för studerande som är under 18 år.

År 2020 utvidgades läroplikten till 18 år. I lagens motivering konstaterades följande: ”Propositionens syfte är att höja utbildnings- och kompetensnivån samt att garantera alla möjlighet att avlägga examen på andra stadiet. Ett syfte med propositionen är att stödja ökad sysselsättning.” Samtidigt stiftades bestämmelser om mer omfattande avgiftsfrihet än i den rådande situationen för utbildning på andra stadiet. Syftet med lagändringarna har varit att höja utbildningsnivån, säkerställa att alla unga har möjlighet att avlägga utbildning på andra stadiet samt att höja sysselsättningsgraden.

Eftersom unga blev förpliktigade att söka till och delta i utbildning på andra stadiet, tryggades de samtidigt rätten till avgiftsfria läroböcker, läromedel och arbetsredskap samt avgiftsfri skolbespisning. Nu föreslår regeringen att denna rättighet ska avbrytas för ungdomar i slutet av det år då de fyller 18 år. Nedskärningarna ökar risken för utslagning och äventyrar en höjning av kompetensnivån.

Att avgiftsfriheten avbryts vid 18 år mitt i examensstudierna främjar inte slutförandet av utbildningen på andra stadiet och är också administrativt problematiskt. I regeringsprogrammet har bland annat införts åtgärder som syftar till avreglering. Att avveckla avgiftsfriheten går emellertid i rakt motsatt riktning.

Utbildningsanordnarna ska skilja åt studerande på andra stadiet på basis av ålder, skapa nya system för uttag av avgifter och tillsyn. Detta kommer sannolikt att medföra kostnader. Dessutom medför det utmaningar att bl.a. prissätta användningen av datorer och licenser som ägs av utbildningsanordnare och som används av studerande på andra stadiet. De studerande skulle säkert också uppleva situationen som mycket orättvis. Risken för att studerande avbryter utbildningen på andra stadiet genast då de uppnått 18 års ålder ökar betydligt ifall principen om avgiftsfrihet slopas. Detta tjänar varken byggandet av de ungas karriär och livsväg eller utbildnings- och sysselsättningspolitiska mål. Besparingarna skulle också äventyra målet att avveckla en låg utbildningsnivå som går i arv.

Avgiftsfri utbildning ska säkerställas i Vanda



Socialdemokraternas fullmäktigegrupp föreslår att Vanda stad garanterar avgiftsfrihet på andra stadiet för alla som inlett yrkesutbildning eller gymnasieutbildning i läropliktsåldern fram till utgången av det år då den unga fyller 20 år. Vi föreslår också att staden fortsätter att reservera ett tillräckligt anslag för ändamålet i budgeten, trots eventuella sparåtgärder från statsmaktens sida och beslutet att begränsa avgiftsfriheten.”

Stadsfullmäktige 22.4.2024 § 22

Beslut:

Stadsfullmäktige beslutade att ta upp ärendet till behandling och sända fullmäktigemotionen till stadsstyrelsen för beredning.

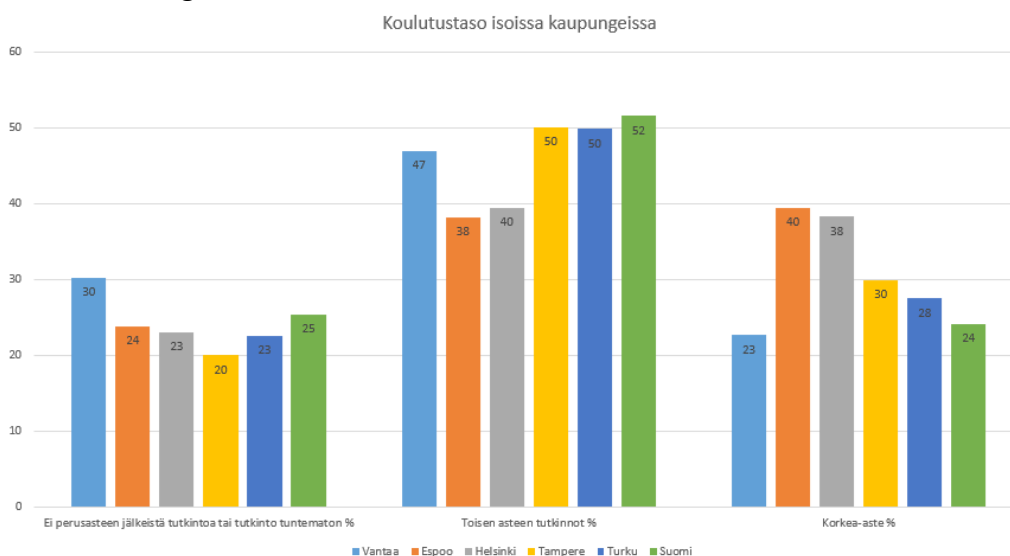
Bilaga:

- Socialdemokraternas fullmäktigegrupps och 4 andra fullmäktigegruppers undertecknade motion om att garantera en helt avgiftsfri utbildning på andra stadiet i Vanda

Verksamhetsområdet för fostran och lärande konstaterar följande som sitt svar:

Den utvidgade läroplikten trädde i kraft 2021, vilket innebär att den första åldersklassen som genomgått utbildning på andra stadiet som läropliktiga blir klara våren 2024. Därför är det ännu svårt att bedöma de övergripande konsekvenserna av utbildningens avgiftsfrihet på längre sikt, men undervisnings- och kulturministeriet gav 13.4.2023 i sin översikt över utvidgningen av läroplikten preliminära bedömningar. Enligt dessa har utvidgningen av läroplikten och den avgiftsfrihet för utbildningen som den medfört haft positiva konsekvenser för förankringen i utbildningen.

I Vanda är utbildningsnivån lägre än i andra stora städer och i synnerhet högre examina avläggs i ringa grad, vilket framgår av tabellen nedan.



Lähde: Opetushallitus, Vipunen 15 vuotta täyttäneen väestön koulutusrakenne asuinkunnan mukaan (2021)

Flexibla studievägar, strategiperiodens stora mål för serviceområdet för utbildning på andra stadiet, syftar till en höjning av kompetensnivån. Med tanke på att uppnå målet är avläggandet av en examen på andra stadiet ett första steg, som avgiftsfri undervisning befrämjar. Under utbildningarna på andra



stadiet förstärks orienteringen mot och bekantskapen med högre utbildning, och för en del av de studerande innebär samarbetet med universiteten och högskolorna också avläggande av högskolestudier. Dessa former av samarbete med universiteten och högskolorna har i Vanda utvecklats vidare under den gångna strategiperioden. Samarbetsformerna med högskolor och universitet, introduktionskurser och Väylä-studier sänker alla för sin del tröskeln för att fortsätta till högskolestudier.

Studerande som omfattas av läroplikten och den avgiftsfria utbildningen i Vanda

I maj 2024 fanns det sammanlagt 3 691 studerande vid gymnasierna i Vanda, av vilka 1 306 studerande inte skulle ha rätt till avgiftsfritt material i fortsättningen, dvs. de är över 18 år gamla. Enligt den nya lagstiftningen skulle det finnas 2 385 studerande i gymnasierna (minderåriga) som omfattas av avgiftsfriheten. I yrkesinstitutet Varia fanns sammanlagt 1 068 studerande under 18 år och 608 studerande i åldern 18–20 år. När helheten granskas är det bra att beakta att en stor del av de studerande i Varia är vuxenstuderande över 20 år. Våren 2024 uppgick deras antal till något över 3 000 studerande. Denna målgrupp har inte omfattats av den avgiftsfria utbildningen och de betalar sina läromedel själva.

I fråga om beräkningen av åldersgränsen för avgiftsfrihet är det viktigt att granska antalet 18–20-åringar. Till den här gruppen i utbildningen på andra stadiet hör nästan alla abiturienter under våren på sitt tredje studieår och de som genomför gymnasiet på fyra år, sammanlagt cirka 1 300 studerande. I Varia hör cirka 600 studerande som slutför sina studier till denna grupp, dvs. totalt cirka 1 900 studerande i utbildningen på andra stadiet.

Utbildningen på andra stadiet inleds i regel genast efter grundskolan. Vissa ungdomar, ofta sådana som är mer utsatta, inleder utbildningen på andra stadiet ett eller två år senare. Orsakerna kan vara till exempel invandring i grundskolans slutskede, utmaningar under livsvägen och, kanske oftast, att den grundläggande utbildningen delvis av ovannämnda orsaker slutförs inom den grundläggande utbildningen för vuxna eller inom utbildning som handleder för examensutbildning (Hux). I Vanda finns det inom serviceområdet för andra stadiets utbildning cirka 230 studerande inom den grundläggande utbildningen för vuxna och minderåriga som genomgår utbildning som handleder för examensutbildning (Hux). För dem som deltar i dessa utbildningsformer är den tid som kan användas för att avlägga examen på andra stadiet avgiftsfritt redan i princip ett år kortare än för andra. Till målgruppen hör dessutom många unga som haft en splittrad skolgång eller som haft andra livsutmaningar. Sänkningen av åldersgränsen för avgiftsfrihet skulle inverka negativt på denna målgrupp, som ofta redan i utgångsläget behöver mer stöd och uppmuntran för att fortsätta studierna.

Eventuella konsekvenser för kostnaderna

Om rätten till avgiftsfritt material begränsas till utgången av det år då den studerande fyller 18 år, skulle detta i stor utsträckning riktas mot studerande som slutför examen på andra stadiet och som blir tvungna att själva köpa läromedel i slutet av sina studier.

I gymnasierna skulle de studerande i rätt stor utsträckning avlägga sina studier avgiftsfritt, eftersom abiturienterna skulle erbjudas studiematerialet avgiftsfritt när de inleder sin sista period i november avgiftsfritt. De som förlänger gymnasiet, dvs. de som avlägger gymnasiet på fyra år och inleder studierna ett eller två år senare, skulle själva betala sitt sista studieår. För gymnasiestuderande skulle avgiftsbeläggandet innebära avgiftsbelagda studentprov och anskaffning av läromedel (böcker/licenser) som används i gymnasiet när man förbereder sig för studentexamen. Dessutom kan det uppstå kostnader för anskaffning av en dator om maskinen går sönder eller för dess underhåll, även om det i medierna har meddelats att de studerande får behålla datorn tills studierna avslutas. När det gäller unga i en svag ekonomisk ställning kunde detta också innebära en strävan att utföra studierna snabbare, på



2,5 år inom ramen för avgiftsfriheten. Detta kan i sin tur leda till sämre betyg och sämre möjligheter för den unga att komma in på önskad högskola. De som förlänger gymnasiet, dvs. de som avlägger gymnasiet på fyra år, verkar i det här skedet inte att ha blivit fler på grund av utvidgningen av läroplikten och avgiftsfriheten. I Vanda var antalet på dem som förlänger gymnasiet 6,5 procent år 2019 enligt statistikföringsdagen i september och motsvarande siffra var 6,9 procent år 2023. Enligt detta verkar de avgiftsfria studierna inte ha uppmuntrat till förlängda studier.

I Varia sker anskaffningen av läromedel till stor del under det första studieåret och materialet återvinns så att nya studerande använder det. Året 2022–2023 uppgick den sammanlagda summan för upphandlingarna till cirka 410 000 €. I Varia skaffas läromedel, arbetsredskap och arbetskläder som omfattas av avgiftsfriheten i regel under det första studieåret. För det tredje studieåret görs få anskaffningar. Särskilt i Varia blir kostnadsinbesparingarna vid anskaffningen av läromedel små. I praktiken skulle arbetsredskapen och arbetsoverallerna vänta ett halvår i lager innan de kunde delas ut till nya studerande, om de skulle samlas in i slutet av det år då den studerande fyller 18 år.

För de studerandes del utgör datorerna den största kostnadsposten vid anskaffningen av läromedel. Vanda stad har dragit upp en riktlinje enligt vilken de studerande får lösa in datorn avgiftsfritt till sig själva efter studierna, eftersom de inte håller för återvinning till följande studerande. I fråga om detta skulle det knappast bli några inbesparingar, eftersom de studerande i regel inleder studierna som läropliktiga.

För närvarande nämns det i 16 § i läropliktslagen (1214/2020), som gäller rätt till avgiftsfri utbildning, att om vissa kriterier uppfylls kan en studerande ansöka om förlängning av den avgiftsfria tiden. Kriterierna kan vara att läroplikten avbryts för viss tid (lagen som gäller utbildningen i fråga innehåller bestämmelser om tillåtna grunder för avbrytande), byte av studieområde av hälsomässiga eller andra vägande skäl, inlärnings svårigheter, fullgörande av handledande eller förberedande utbildning efter den grundläggande utbildningen eller fördröjning av slutförandet av den grundläggande utbildningens lärokurs. Om denna paragraf förblir oförändrad, med beaktande av sänkningen av åldersgränsen, möjliggör den ofta avläggande av examen på andra stadiet för unga som har det sämst ställt till utgången av det år då den unga fyller 19. I fråga om den gällande lagstiftningen finns det ännu inga uppgifter om hur många ansökningar som görs, eftersom det är möjligt att ansöka tidigast sex månader innan avgiftsfriheten förlängs. Detta konkretiseras för första gången i augusti och under höstterminen 2024.

En eventuell effekt kan vara att det i fortsättningen görs fler ansökningar, om avgiftsfriheten i regel upphör vid utgången av höstterminen under det tredje året. Detta skulle avsevärt öka det administrativa arbetet och öka undervisningspersonalens arbetsbörda när det gäller att ge synpunkter som sakkunniga. I helheten är de direkta kostnadsinbesparingarna små, om rätten till avgiftsfritt läromaterial begränsas till utgången av det år då den studerande fyller 18 år. Däremot skulle mängden administrativt arbete öka betydligt för att samla in material från de studerande och informera om anskaffning av rätt slags läromaterial och licenser osv. och till exempel för att bedöma ansökningar om förlängning av avgiftsfriheten.

Slutsatser

I ljuset av ovannämnda faktorer är de direkta kostnadsinbesparingarna små, om rätten till avgiftsfritt läromaterial begränsas till utgången av det år då den studerande fyller 18 år. Den största kostnadsposten för den avgiftsfria utbildningen på andra stadiet kommer från datorer, och en sänkning av åldersgränsen har mycket små konsekvenser för detta, eftersom datorerna skaffas när de studerande inleder sina studier som läropliktiga. De ringa kostnadsinbesparingarna förklaras för sin del av



förlängningen av avgiftsfriheten enligt 16 § i läropliktslagen 1214/2020, då antalet ansökningar troligtvis skulle öka när åldersgränsen för dem som har rätt till avgiftsfritt material sänks.

I och med att åldersgränsen sänks skulle mängden administrativt arbete öka betydligt för att samla in material från de studerande och informera om anskaffning av rätt slags läromaterial och licenser osv. och till exempel för att bedöma ansökningar om förlängning av avgiftsfriheten. Även med tanke på de negativa konsekvenserna för individens liv kan kostnaderna till och med öka när man beaktar eventuella avbrott i studierna. På stadsnivå är det bra att också beakta konsekvenserna för höjningen av kompetensnivån i helheten, dvs. utvecklandet och skapandet av flexibla lärstigar på andra stadiet, som kom väl i gång under strategiperioden och som stärker en långsiktig höjning av Vandabornas kompetensnivå.

Om Vanda stad trots regeringens riktlinjer beslutar att behålla rätten till avgiftsfri utbildning till utgången av det år då den studerande fyller 20 år är det viktigt att samarbeta inom huvudstadsregionen och sträva efter liknande riktlinjer. Om Vanda som enda kommun i huvudstadsregionen skulle erbjuda avgiftsfria studier kunde detta vara en stor attraktionsfaktor för de studerande som slutför sina studier. Ett alternativ kunde vara noggrant definierade kriterier enligt vilka studier som inletts vid läroanstalterna i Vanda stad får fortsätta avgiftsfritt.

I och med den utvidgade läroplikten omfattar budgetramen för närvarande kostnaderna för den avgiftsfria utbildningen för den studerande till fullt belopp. Vanda stads statsandelsinkomster minskar med uppskattningsvis 420 000 €, om rätten till avgiftsfritt läromaterial begränsas till utgången av det år då den studerande fyller 18 år. Om Vanda stad även i fortsättningen erbjuder avgiftsfri utbildning till utgången av det år då den studerande fyller 20 år, är kostnaderna för 18–20-åringarna uppskattningsvis en summa som motsvarar minskningen av statsandelen. Nedan en specificering av kostnaderna.

Beräkning av kostnadsverkningarna i euro:	1:a, 2:a och 3:e årets höst/berättigade till avgiftsfrihet	3:e årets vår/omfattas inte av avgiftsfriheten	totalt belopp
Datorer, skyddspåsar osv. (tiha)	1 021 000	21 000	1 042 000
Gymnasierna: böcker, licenser osv. (kaso)	1 243 200	177 000	1 420 200
Gymnasierna: studentprov och IB-prov (kaso)	70 000	207 000	277 000
Varia: arbetskläder, arbetsredskap, kort (kaso)	395 000	15 000	409 842
Sammanlagt:	2 729 200	42 0000	31 49 042

Statsrådet har 26.4.2024 i statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2025–2028 föreslagit att avgiftsfriheten för utbildning på andra stadiet ska begränsas. Undervisnings- och kulturministeriet bereder som bäst ett utkast till regeringsproposition som grund för beslutsfattandet.

Stadsstyrelsen 5.8.2024 § 20

Förslag av biträdande stadsdirektören för verksamhetsområdet för fostran och lärande:

Stadsstyrelsen beslutar att

- a) ge Socialdemokraternas fullmäktigegrupp och 4 andra fullmäktigegrupper som undertecknat motionen stadsstyrelsens svar i enlighet med förslaget, och



- b) föreslå för stadsfullmäktige att stadsstyrelsens svar antecknas för kännedom.

Beslut:

Stadsstyrelsen beslutade att återremittera ärendet för beredning.

Den begränsning av avgiftsfriheten för läromedel inom utbildning på andra stadiet som det beslutades om i regeringens ramförhandlingar genomförs inte ([Undervisnings- och kulturministeriets budgetförslag 8,45 miljarder euro för 2025 - Statsrådet](#)), vilket innebär att frågan inte har några kostnadseffekter jämfört med nuläget.

Stadsstyrelsen 21.10.2024 § 24

Förslag av tf. biträdande stadsdirektören för verksamhetsområdet för fostran och lärande:

Stadsfullmäktige beslutar att

- a) ge Socialdemokraternas fullmäktigegrupp och 4 andra fullmäktigegrupper som undertecknat motionen stadsstyrelsens svar i enlighet med förslaget, och
- b) föreslå för stadsfullmäktige att stadsstyrelsens svar antecknas för kännedom.

Beslut:

Förslaget godkändes.

Stadsfullmäktige 16.12.2024 § 26

Stadsstyrelsens förslag:

Stadsstyrelsens svar antecknas för kännedom.

Beslut:

Förslaget godkändes.

Bilagor:

- Socialdemokraternas fullmäktigegrupps och 4 andra fullmäktigegruppers undertecknade motion om att garantera en helt avgiftsfri utbildning på andra stadiet i Vanda

Anvisningar för sökande av ändring: 2.1. Besvärsförbud

Närmare information:

Katri Kalske, biträdande stadsdirektör, 040 620 5080, (fornamn.efternamn[at]vantaa.fi)